

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
професора кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
Дегтяренко Тетяни Миколаївни
на дисертаційну роботу **Чигріної Яни Юріївни**
«Формування методичної компетентності асистентів вчителя
в умовах неперервної освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 016 Спеціальна освіта
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Ступінь актуальності обраної теми

Система освіти України, яка перебуває на стадії реформування відповідно до євроінтеграційних процесів, потребує кваліфікованих фахівців, які мають забезпечувати відповідну якість освіти. Наразі інклюзія є одним із пріоритетів розвитку вітчизняної системи освіти, оскільки вона забезпечує рівні можливості для надання якісних освітніх послуг всім дітям. Асистент вчителя є важливою фігурою в команді супроводу учня з особливими освітніми потребами, тому підвищення рівня його професійних компетентностей є актуальною задачею для системи неперервної освіти. Зокрема, особливо актуальним є питання підвищення рівня методичної компетентності асистентів вчителів, які працюють в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Представлене дисертаційне дослідження Чигріної Я.Ю. присвячене актуальній та недостатньо розробленій в науково-методичному аспекті проблемі формування методичної компетентності асистентів вчителя. А відтак, потребує вирішення задля підвищення ефективності інклюзивного навчання дітей з ООП на основі принципів *неперервності* системи підготовки асистентів вчителя з постійним удосконаленням рівня їх професійної компетентності.

Слід підкреслити своєчасність та затребуваність проведення дисертаційного дослідження, у якому дисертантка вперше розкриває зміст і структуру методичної компетентності асистентів вчителя, визначає та обґрунтовує модель та педагогічні умови розвитку цієї компетентності, в тому числі, і в системі

післядипломної педагогічної освіти, зокрема під час проходження курсів підвищення кваліфікації та проведенні різних видів методичної роботи, відповідно до оновлених нормативно-правових актів у сфері освіти.

У своєму дослідженні, Яна Юріївна наголошує на важливості створення спеціальних педагогічних умов в системі неперервної педагогічної освіти, що при систематичній та цілеспрямованій їх підтримці, сприятиме підвищенню рівня методичної компетентності асистентів вчителя. Задля реалізації цієї задачі та підтримки цих умов, необхідно проводити експертне оцінювання освітнього процесу, що потребує залучення фахівців інклюзивного навчання, які мають великий практично-методичний досвід у цій сфері.

Значущість проведеного дослідження підсилюється і виявленими дисертанткою суперечностями, які існують сьогодні між: сучасними вимогами суспільства до професійних знань, навичок та якостей асистентів вчителя для дітей з ООП та недостатнім рівнем їхньої методичної компетентності, яка дозволяє забезпечити підвищення якості інклюзивної освіти; необхідністю індивідуалізації навчання асистентів вчителя та недостатньою розробленістю теоретичних засад та науково-методичного забезпечення цього процесу; наявним високим потенціалом системи післядипломної освіти щодо розвитку методичної компетентності асистентів вчителя та недостатнім використанням її можливостей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота виконана в межах досліджень, які проводяться відповідно до планів науково-дослідних робіт Інституту спеціальної педагогіки та психології імені М. Ярмаченка НАПН України та Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради.

Проведений дисертанткою детальний аналіз в межах представленого дослідження дає підстави підтвердити його ґрунтовне змістове наповнення, що являє собою вдалу можливість автора систематизувати та структурно

інтегрувати науково-методичні розвідки та практичні надбання в системі неперервної педагогічної освіти з урахуванням принципів інклюзивної освіти, і, що є вагомим внеском у розвиток теорії і методики педагогічної та спеціальної освіти.

Варто підкреслити, що у роботі дисертанткою представлено глибокий аналіз компетентнісного підходу в системі інклюзивної освіти, який є основою для удосконалення всього процесу неперервної освіти задля підвищення рівня саме методичної компетентності асистентів вчителя. Поруч з цим, дисертанткою визначено, що теоретичними засадами підвищення рівня методичної компетентності асистентів вчителя, які працюють в інклюзивному освітньому середовищі, повинні бути: реалізація принципів інклюзивної освіти, знання прав та потреб дітей з ООП, впровадження різних підходів до навчання та підтримки таких учнів; ефективне спілкування з усіма учасниками освітнього процесу, комунікація та співпраця в команді; систематичне професійне самовдосконалення та особистісне зростання рівня їх компетентності.

Поняттєво-термінологічний апарат дослідження є достатнім для розв'язання окреслених у дисертації завдань та відповідає загальноприйнятим нормам.

Ефективному розв'язанню завдань наукового пошуку сприяла також вдало використана система теоретичних, емпіричних та статистичних методів дослідження. Окремої уваги заслуговує представлена широка джерельна база вітчизняних і зарубіжних науково-методичних публікацій та проведений аналіз практичного досвіду методичної роботи інклюзивно-ресурсних центрів України.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка представлена вступом, трьома розділами, висновками до кожного з розділів, загальними висновками, списком використаних джерел та додатками. Аналіз змісту роботи та основних положень, висвітлених у рукописі дисертаційного дослідження, дає підстави говорити про досягнення мети і завдань дослідження. Представлені додатки доповнюють теоретичний та практичний матеріал основної частини роботи.

До незаперечних переваг даної дисертації також необхідно віднести органічне поєднання викладу основного матеріалу з авторською концептуальною позицією. Саме цим і забезпечується належна наукова аргументація тих шляхів, за яких підвищується ефективність та достовірність досліджуваного процесу.

Достовірність і новизна висновків і рекомендацій

У вступі дисертанткою кваліфіковано обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження; розкрито наукову новизну та практичну значимість результатів дослідження; представлено відомості про особистий внесок здобувача та апробацію результатів дослідження, публікації та структуру роботи.

У першому розділі розкрито сутність методичної компетентності працівників освіти як науково-теоретичної проблеми. Зокрема, запропоновано авторське визначення поняття методичної компетентності асистента вчителя, досліджено сутність та розкрито її структуру, яка, по баченню автора, повинна включати ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти.

У другому розділі роботи детально обґрунтовано педагогічні умови, які є основою запропонованої автором моделі розвитку методичної компетентності асистентів вчителя. Слід відмітити, що педагогічні умови визначені дисертанткою на основі теоретичного аналізу літературних джерел та методу експертного оцінювання із залученням досвідчених фахівців у сфері інклюзивної освіти.

У третьому розділі представлено та проаналізовано результати проведеної експериментальної роботи. Результати дослідницького зрізу на визначення рівня розвитку методичної компетентності асистентів вчителя контрольної та експериментальної груп засвідчили реальні переваги запровадження у практику методичної роботи визначених педагогічних умов розвитку методичної компетентності асистентів вчителя.

Загальні висновки логічно та послідовно розкривають зміст роботи, відображають основні результати дослідження відповідно до поставлених завдань.

Цілком очевидною є також новизна дисертаційного дослідження. Вона полягає у наступному: дисертанткою вперше теоретично обґрунтовано та розкрито сутність поняття «методична компетентність асистента вчителя», презентовано структуру методичної компетентності асистента вчителя, критерії, показники та рівні розвитку методичної компетентності асистентів вчителя, Вперше теоретично обґрунтовано та визначено педагогічні умови розвитку методичної компетентності асистентів вчителя, експериментально перевірено дієвість визначених педагогічних умов розвитку асистентів вчителя, які працюють в інклюзивному освітньому середовищі.

Повнота викладу наукових положень

Основні положення та висновки дослідження відображено у 15 працях, зокрема: 8 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України з педагогічних наук; 1 – в періодичному науковому виданні; 1 – у закордонному науковому періодичному виданні; 4 публікації в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Розроблено 1 методичні рекомендації, затверджені для практичного використання в умовах інклюзивного навчання з закладах загальної середньої освіти.

Практичне значення результатів дослідження

Результати дослідження стали підґрунтям для оновлення змісту курсів підвищення кваліфікації асистентів вчителя в закладах післядипломної освіти та удосконалення науково-методичної роботи з асистентами вчителя в процесі неперервної освіти. Удосконалено процес організації та проведення навчального процесу на курсах підвищення кваліфікації асистентів вчителя за рахунок розробки науково-методичних та навчальних матеріали (конспектів лекцій, практичних занять та тренінгів, презентації та дидактичні матеріали для асистентів вчителя).

Матеріали й результати дисертаційного дослідження сприятимуть безперервному професійному зростанню кваліфікації асистентів вчителя, які працюють в закладах освіти з інклюзивним навчанням, можуть бути використані науково-педагогічними працівниками закладів післядипломної педагогічної освіти та закладів професійного розвитку педагогічних працівників як основа для розширення та оновлення змісту й методів підвищення кваліфікації асистентів вчителя.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи дисертацію Чигріної Яни Юріївни, вважаємо за потрібне зазначити дискусійні положення та окремі зауваження щодо змісту дисертаційної роботи:

1. У процесі аналізу досліджуваного питання, на нашу думку, варто було б описати об'єктивну ситуацію сучасного стану організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти в Україні та за кордоном та проблеми, з якими стикаються асистенти вчителя під час їх професійної діяльності.

2. У представленому дослідженні дисертантка, спираючись на розробки вітчизняних та зарубіжних вчених щодо проблем розвитку методичної компетентності, цитуючи їх, не завжди висловлює власну позицію стосовно теоретичних положень досліджуваного феномену.

3. У дисертації описано поняття та зміст методичної компетентності, які запропоновані іншими авторами. Проте, слід би було зробити більш розлогим критично-аналітичний аналіз запропонованих авторами компонентів.

4. Робота значно виграла б за умови представлення більш детального опису процедури та етапів проведення експериментального дослідження із зазначенням конкретної методики, проведеної на кожному з етапів.

5. У додатках до дисертації можна було представити приклади практичних занять, які проводилися дисертанткою на курсах підвищення кваліфікації асистентів вчителя. Це значно б збагатило практичний матеріал роботи.

6. Більшої виразності результатам роботи надало б також, якби у висновках було акцентовано увагу на відповідності результатів тому чи іншому завданню дослідження.

Однак, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку даного дослідження, що має вагому новизну, теоретичну та практичну значущість.

Загальний висновок про відповідність дисертації чинним вимогам

З огляду на вищезазначене вважаємо, що дисертаційне дослідження Чигріної Яни Юріївни є завершеним, самостійним науковим дослідженням, що має безперечну наукову новизну, вагому теоретичну і практичну значущість.

Дисертаційна робота «Формування методичної компетентності асистентів вчителя в умовах неперервної освіти» заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам, передбаченим пп. 9, 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами і доповненнями: від 12 січня 2022 р. № 44; від 19 травня 2023 р. № 502), а її авторка – Чигріна Яна Юріївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 Спеціальна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти
Сумського державного
педагогічного університету
імені А.С.Макаренка

Тетяна ДЕГТЯРЕНКО

